

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА
ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ
УНИВЕРСИТЕТИ

ЎЗБЕКИСТОН МОЛИЯ БОЗОРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИНВЕСТИЦИЯ ФОНДЛАРИНИНГ ЖОЗИБАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ

РЕСПУБЛИКА
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
КОНФЕРЕНЦИЯ

МАҚОЛА ВА ТЕЗИСЛАР ТЎПЛАМИ

2020 ЙИЛ
29 АПРЕЛ

Хасанов Б.А., Хамидов Ф.Ф.	
ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА АУДИТОРЛИК ТЕКШИРУВИНИ ТАШКИЛ ЭТИШДА ИЧКИ АУДИТНИНГ РОЛИНИ ОШИРИШ	496
Хасанов Б.А., Джуманова А.Б.	
МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТ ТИЗИМИДА АУДИТ СИФАТИНИ БАҲОЛАШНИНГ РЭНКИНГ ТИЗИМИГА ЎТИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	499
Холмуродов О.Н.	
ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШДА ҚУЛАЙ МУҲИТ ЯРАТИШ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ МУСТАҲКАМЛАШ	503
Hakimov H.A.	
DAVLAT QIMMATLI QOG'OZLARI BO'YICHA DAROMADLILIK EGRI CHIZIG'I VA UNING SHAKLLANISHI	508
Худойқулов Х.Х.	
ЎЗБЕКИСТОН МОЛИЯ БОЗОРИГА КОРОНАВИРУС ПАНДЕМИЯСИ ТАЪСИРИ ВА ОҚИБАТЛАРИ	512
Khidirov N. G.	
ANALYSIS OF FINANCING INVESTMENT ACTIVITIES SOURCES OF TEXTILE ENTERPRISES.....	516
Kholikov Kh.	
THE EFFICIENT USE OF FUNDS FROM THE PLACEMENT OF EURO BONDS.....	521
Хо`джамуратова Г. Ҳ.	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA INVESTITSIIYA JALB ETISHNI YANADA RIVOJLANTIRISH MASALALARI	525
Хо`джамуратова Г. Ҳ., Умурова М.А.	
ZAMONAVIY KORXONADA BOSHQARUV JARAYONINI TASHKIL ETISHDA AXBOROT TECHNOLOGIYALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	528
Чинқулов Қ.Р.	
ИРО ҲАМДА СПО ОРҚАЛИ МАБЛАҒ ЖАЛБ ЭТИШ: ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА, ЎЗБЕКИСТОНДА ҚЎЛЛАШ ИМКОНИЯТЛАРИ	531
Чориев Ф.И., Қобилов Ҳ.	
ДАВЛАТ УЛУШИ БЎЛГАН КОРХОНАЛАРНИНГ МОЛИЯВИЙ ФАОЛИЯТИДА: ҚАРЗ ВА КАПИТАЛ	535
Шагайпова Г.З.	
КОРХОНАЛАРГА ИНВЕСТИТОРЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШДА СИФАТ ЖАРАЁНИНИ БОШҚАРИШ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	541
Шадманкулов А.А.	
ВАЛЮТА НАЗОРАТИНИ ЭРКИНЛАШТИРИШ ЖАРАЁНЛАРИ ВА ЭКСПОРТ ФАОЛИЯТИНИ РАҒБАТЛАНТИРИШГА ТАЪСИРИ.....	544
Шакиров Ў.Т.	
РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ РИВОЖЛАНТИРИШДА СУҒУРТА КОМПАНИЯЛАРИДА АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ	548
Шамсиева Ф.М.	
РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ДАВР ТАЛАБИ	552
Шамсуддинов Н.Н.	
ХАЛҚАРО РАҚОБОТАНИ ОШИРИШ ШАРОИТИДА МИНТАҚАЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШИНИ ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ МЕТОДОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ.....	555
Шеннаев Х.М.	
СУҒУРТА КОМПАНИЯЛАРИ-ФАОЛ ИНСТИТУЦИОНАЛ ИНВЕСТИТОР СИФАТИДА.....	561
Шодиев К.Ш., Юлдошова З.С.	
УЙ ЖИҲОЗИ ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ ТУРИСТИК КОРХОНАНИНГ МАҲСУЛОТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ АССОРТИМЕНТИНИ МАКСИМАЛЛАШТИРИШ	565
Шомуродов Р.Т.	
ЎЗБЕКИСТОНДА МОНЕТАР СИЁСАТ ВОСИТАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ АМАЛИЁТИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР.....	568
Шомиров А.А.	
ЎЗБЕКИСТОНДА ИНФЛЯЦИОН ТАРГЕТЛАШГА ЎТИШНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ ВА МУАММОЛАРИ	572
Шукуров Ш.Ш.	
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ВАЛЮТА НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИЛИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ	575
Эгамбердиев Ш.А.	
РАЗВИТИЕ РЫНКА КАПИТАЛА УЗБЕКИСТАНА В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ	579

Худойкулов Х.Х.,
Тошкент давлат иқтисодиёт
университет «Молия» кафедраси,
доценти (PhD)

ЎЗБЕКИСТОН МОЛИЯ БОЗОРИГА КОРОНАВИРУС ПАНДЕМИЯСИ ТАЪСИРИ ВА ОҚИБАТЛАРИ

Аннотацияси: Мазкур тезис коронавирус пандемиясини Ўзбекистон молия бозорига таъсири ва оқибатлари ҳақида баён этилган. Шунингдек, COVID-19 инфекциясини тарқалишини «Тошкент» РФБда муомалада бўлган йирик корхоналарнинг акцияларининг бозор қийматига таҳлил қилинган. Мазкур корхоналарни акциялари бозор қийматини тушири сабаблари ва оқибатлари ёритиб берилган.

Таянч иборалар: Бозор индекси, акция, пандемия, фонд бозори, бозор қиймати.

Аннотацияси: Этот тезис описывает влияние и последствия пандемии коронавируса на финансовый рынок Узбекистана. Распространенность инфекции COVID-19 также анализировалась по рыночной стоимости акций крупных предприятий, торгуемых на РФБ «Ташкент». Описаны причины и последствия снижения рыночной стоимости акций этих предприятий.

Ключевые слова: Индекс рынка, акции, пандемия, фондовый рынок, рыночная стоимость.

Abstract: This paper describes the impact and consequences of the coronavirus epidemic on the financial market of Uzbekistan. The prevalence of COVID-19 infection was also analyzed by the market value of shares of large enterprises traded on the RSE «Tashkent». The causes and consequences of reducing the market value of shares of these enterprises are described.

Key words: Market index, stocks, pandemic, stock market, market value.

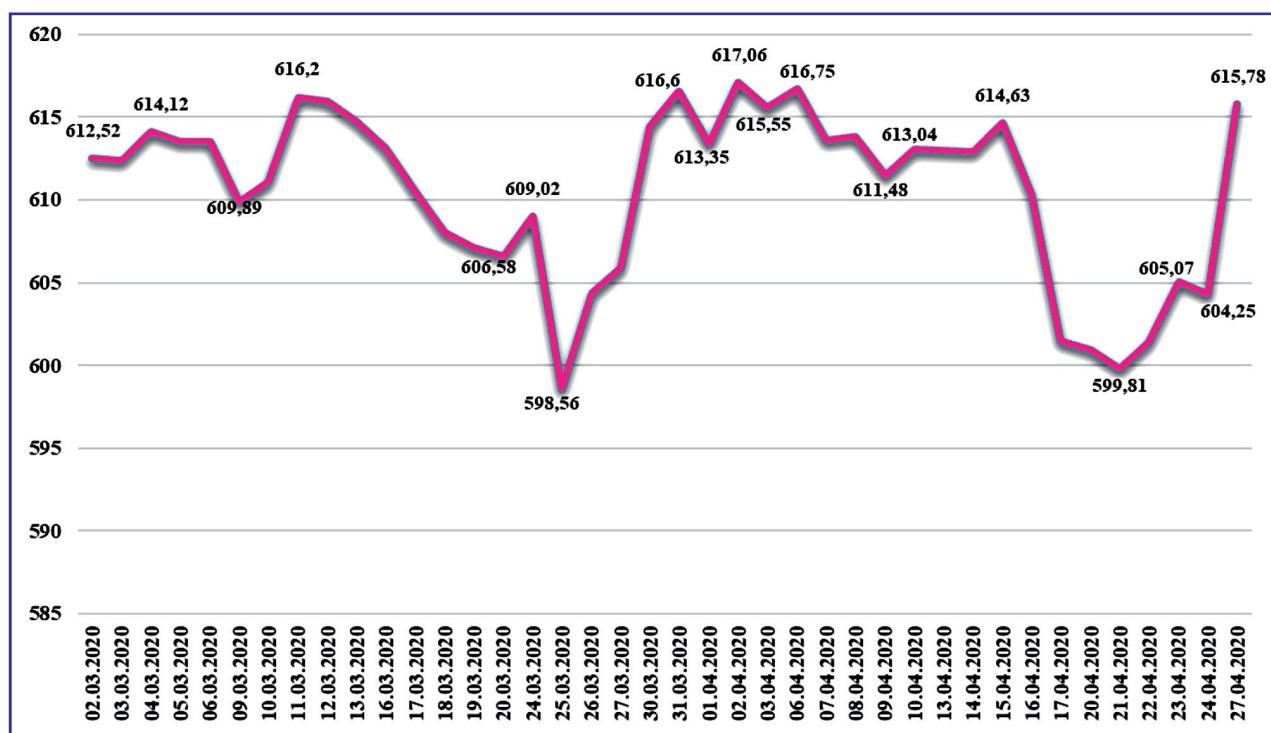
Бугунги кунда дунё бўйлаб тарқалаётган коронавирус инфекцияси (COVID-19) ривожланган мамлакатлар ишлаб чиқаришга, соғлиқни сақлашга, транспортга, логистикасига, истеъмолчилар талаблари ва хизматларига салбий таъсир кўрсатмоқда. Шунингдек, коронавирус инфекцияси тарқалиши дунё молия бозорига ҳам ўз таъсир кўрсатди. Жаҳон иқтисодий форумидаги мақолага кўра, жорий филнинг март ойида COVID-19 тарқалиши авж олган пайтда Dow Jones индекс тарихида энг катта пасайиш кузатилган. Жумладан, Dow Jones индесини 20 фоизга тушири кузатилган бўлиб, қимматли қоғозларининг бозор қийматини 20 фоизга туширига олиб келганлиги кўрсатади.¹ Шунингдек, Испания, Германия, Франция ва Англия молия бозори индексла-

¹ <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/stock-market-volatility-coronavirus/>

рига салбий таъсир қилиши натижасида инвесторлар молиявий маблағлари йўқотишга олиб келди.¹ Коронавирус пандемияси ривожланган мамлакатлар иқтисодиёда ишлаб чиқариш ҳажмини кескин пасайиши, истеъмол ҳажмларининг кескин қисқариши, ишлаб чиқариш занжирини ва савдо интеграциясини издан чиқиб кетиши, молия бозоридаги индексларни кескин тушиб кетиши ҳамда хом ашё нархларини кескин пасайиши натижасида дунё молия бозорини конъюнктуранинг тартибсиз бўлишига олиб келди.

Жумладан, мазкур омиллар мамлакатимиз иқтисодиёт тизимида таъсир қилишини юмшатиш мақсадида Молия вазирлиги ҳузурида 10 трлн сўм миқдоридаги Инқирозга қарши курашиш жамғармаси ташкил этилиб, иқтисодиётининг жадал ривожланаётган тармоқларини қўллаб-қувватлаш ва уларнинг барқарорлигини таъминлаш учун сарфлаш назарда тутилган.² Демак, дунёдаги барча мамлакатлар коронавирус пандемияси тарқалишига қарши курашиш билан бир қаторда иқтисодиётда вужудга келадиган глобал инқирозни юмшатиш чора-тадбирларни ҳам амалга оширмакда. Ҳозирги кунда дунёдаги йирик тадқиқот ва молия институтлари коронавирус пандемияси сабабли молия бозорида жадал суръатлар билан рецессия вужудга келиши таъкидламоқда. Голдман Сакс маълумотларига кўра, АҚШнинг энг йирик компаниялари 2020 йилда инвестиция харажатлари кескин қисқартиради.

63-расм. «Тошкент» РФБ нинг бозор индексининг 2019 йил март-апрель ойидаги ҳолати.¹

¹ Nguyen, Khoa Hui, A. Coronavirus Outbreak and Sector Stock Returns: The Tale from The First Ten Weeks of 2020 (March 25, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3559907> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3559907>: <https://insight.factset.com/sp-500-earnings-season-update-april-17-2020>

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Коронавирус пандемияси ва глобал инқироз ҳолатларининг иқтисодиёт тармоқларига салбий таъсирини юмшатиш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида»ги фармони. ПФ-5969-сон, 2020 йил 3 март.

³ «Тошкент» РФБнинг маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланган

Дунё аналитиклар таҳлиliga кўра эса, ушбу компаниялар S&P 500 фонд биржасига инвестиция қилиши 20 фоизга қисқартириш кутилмоқда. Бу эса, ўз навбатида, мазкур компанияларнинг жорий йилда дивидендлар бериши 50 фоиздан 23 фоизга пасайишни кўрсатади.¹ Бундан ташқари, коронавирус пандемияси сабабли АҚШдаги йирик корхоналар даромади 15 фоизга тушиш кўзатилган бўлса, 2009 йил учинчи чоракдан бери бундай кўрсаткич кузатилмаган ҳисобланди.² COVID-19 инфекцияси тарқалиши мамлакатимиз молия бозори таъсир этмоқда. Ўзбекистондаги фонд бозори индексини таҳлил қиладиган бўлсак, мамлакатимизда COVID-19 инфекцияси тарқалиши даври кучли тебранишга эга эканлиги қуйидаги расмда ўз аксини топган (63-расм).

63-расм маълумотлари назар ташласак, «Тошкент» РФБнинг бозори индекси охиригича икки ойда кескин тебранишни кўрсатмоқда. Жорий йилнинг март ойининг бошида 2 мартда бозор индекси 612,52 пункти ташкил этган бўлса, 25 мартга келиб эса 598,56 пункти ташкил этган. Хусусан, бозор индекси мазкур ораликда 4 фоизга тушганлигидан далolat беради. Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, мамлакатимиз фонд бозоридаги инвесторлар даромаднинг 4 фоиз йўқотганлигини кўрсатмоқда. Ривожланган мамлакатлар фонд бозорини индекси таҳлил қиладиган бўлсак, жорий йилнинг март ойида АҚШ молия бозоридаги «NASDAQ» фонд бозорининг индекси 23,05 фоизга, S&P 500 индекси 26,14 фоизга, Dow Jones индекси 29,27 фоизга ва NYSE индекси 31,23 фоизга тушган.³ Бунга асосий сабаб, март ойини бошида Бутун дунё соғлиқни сақлаш ташкилоти COVID-19 пандемия деб эълон қилганлиги бўлди. Жорий йилининг 15 мартда коронавирус инфекцияси мамлакатимга кириб келиши оқибатида давлатимиз қатъий изоляция қилиниши натижасида ишлаб чиқариш, қурилиш ва хизмат кўрсатиш соҳалари фoлияти тухтади. Шу сабабли, мамлакатимизда иқтисодиёти тизимили ривожланишига таъсир қилди. Бу эса, ўз навбатида, «Тошкент» РФБнинг бозор индексига таъсири кўрсатди. «Тошкент» РФБни бозор индексини ўзгаришига сабаб бўладиган омил бозорда йирик капитализацияга эга бўлган корхоналар ва банкларининг акциялари кескин тушиб кетган (29-жадвал).

29 - ж а д в а л

**«Тошкент» РФБда акциядорлик жамиятни акциялари
бозор қиймати таҳлили (03.03.2020-27.04.2020)⁴**

Кўрсаткичлар	1 дoна акция бозор қиймати		Ўзгариши фоизда, +/-
«Хамкорбанк» АТ	39	31	-20
«Кварц» АЖ	2920	2430	-20
«Ўзбекистон металлургия комбинати» АЖ	29000	26900	-7,8
«Кувасойцемент» АЖ	450000	398000	-13,1
«Кўкон механика заводи» АЖ	1200	1000	-16,7
«Қизилқумцемент» АЖ	1605	1480	-7,8

¹ <https://www.investopedia.com/s-and-p-500-cash-spending-to-drop-33-this-year-says-goldman-4842621>

² <https://insight.factset.com/sp-500-earnings-season-update-april-17-2020>

³ <https://howmuch.net/articles/index-drops-amid-covid19-outbreak>

⁴ «Тошкент» РФБнинг маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланган.

Таҳлилларга назар ташласак, «Хамкорбанк» акциядорлик тижорат банкининг икки ойда 1 дона акция бозор қиймати 39 сўмдан 31 сўмгача, хусусан 20 фоизгача, «Кварц» акциядорлик жамиятини акциялари бозор қиймати 2920 сўмдан 2430 сўмга, яъни 20 фоизга, «Ўзбекистон металлургия комбинати» АЖ 29000 сўмдан 26900 сўмгача пасайган бўлиб, 7,8 фоизга, «Қувасойцемент» АЖ акцияларини бозор қиймати 13,1 фоизга, яъни 450000 сўмдан 380000 сўмга пасайганлигини, «Қўқон механика заводи» АЖнинг акцияси эса, 1200 сўмдан 1000 сўмгача тушган, хусусан 16,7 фоизга пасайганлигини, «Қизилқумцемент» АЖни акцияси бозор қиймати 1605 сўмдан 1480 сўмгача пасайганлиги кўришимиз мумкин. Ҳаттоки, «Қизилқумцемент» АЖни акцияларини бозор қиймати номинал қийматидан ҳам паст қийматда сотилганлигидан далолат беради. Хулоса қилиб шуни таъкидлаш мумкинки, коронавирус инфекцияси (COVID-19) тарқалиши мамлакатимиз молия бозорига ўз таъсирин кўрсатмоқда. Шунингдек, йирик капитализацияга эга бўлган акциядорлик жамиятларни ва банкларни акцияларининг бозор қийматини тушиши олиб келмоқда. Бунга асосий сабаблардан бири, мамлакатимизда олиб борилаётган қатъий изоляцияни олиб борилиши, акциядорик жамиятлари фаолияти тухтатиб қуйилганлиги, айниқса қурилиш фаолиятин тўхтатилганлиги корхоналарнинг молиявий фаолиятига таъсир қилди. Шу сабабли, инвесторлар ўзларини маблағларини молия бозорга йўналтиришни камайтирган.

Юқоридаги олиб борилган тадқиқот натижасида асосида коронавирус инфекцияси (COVID-19) тарқалиши мамлакат иқтисодиётига ҳамда молия бозорига ўз таъсири кўрсатмасдан қолмайди. Хусусан, мамлакатимиз молия бозорида савдоларни тушиб кетиши, капитални молия бозордан қочиши, корхоналарнинг акцияларни бозор қиймати тишиб кетиши ва корхоналар фаолиятини тўлиқ ишламаслиги натижасида дивиденд ҳажмини пасайиши олиб келади. Мазкур омиллар таъсирини юмшатиш юзасидан хулоса ва таклифларимиз қуйидагилардан иборат.

Биринчидан, қатъий изолятция вақтида мамлакатимиздаги корхоналарнинг фаолияти тўхтаб қолиши натижасида мазкур корхоналарнинг молиявий кўрсаткичлари тушиб кетган, шу сабабли уларнинг акциялари бозор қийматини тушишига олиб келди. Шу боис, ушбу корхоналарнинг молиявий кўрсаткичлари аввалги ҳолатига қайтишигача кредит таътили ва солиқ имтиёзлари бериш мақсадга мувофиқ бўлади.

Иккинчидан, коронавирус пандимияси даврида йирик корхоналар фаолияти тухтутилганлиги эвазига, ишлаб чиқаришдан олинган соф фойдасини камайишига олиб келади. Бу эса, ўз навбатида, мазкур корхоналар соф фойдасидан акциядорларга дивиденд бериш ҳажми қисқаради. Шу боис, мазкур йил учун дивиденд туловчидан ҳам дивиденд олувчидан ҳам дивиденд солиғи таътилини бериш мақсадга мувофиқ бўлади.

